

Dossier aanvraag opname Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed – 15 mei 2017¹

Het klompenerfgoed in Vlaanderen

Organisatie

De Klomp De Klinge vzw

Identificatiecode: 000217

Biografie: De Klomp De Klinge VZW werd opgericht in 1976. De leden hebben de kennis van het klieven, kappen, snijden en heulen van de klomp onder de knie. Daardoor kunnen ze demonstreren hoe je van een boom komt tot een volledig afgewerkte klomp komt. Alle aspecten van het ambacht komen hierbij dus aan bod, inclusief de versieringstechnieken.

De VZW heeft vele opzoeken gedaan over het verleden van de klompenmakerij. Waar ligt de oorsprong? Waarom waren er in het Waasland alleen zo'n 12.000 klompenmakers actief? Hoe komt het dat duizenden paren klompen over de grenzen werden uitgevoerd naar Nederland, Duitsland en Frankrijk? De VZW brengt die kennis samen en verenigt ze met een verzameling klompen die wereldwijde stukken bevat.

De VZW heeft in samenwerking met de Erfgoedcel Waasland en de Arteveldehogeschool in Gent een project ontworpen om jongeren van 8 jaar kennis te laten maken met de klompenmakerij.

Daarnaast ontplooit De Klomp De Klinge VZW nog tal van activiteiten, die de borging van het klompenambacht ondersteunen. Zo organiseert men al dertig jaar een ambachtelijk weekend, in samenwerking met Toerisme Waasland. Dit initiatief werd in 2016 op een nieuwe leest geschoeid, en zal de komende jaren worden verdergezet. Al jaren wordt ook een meiboomplanting georganiseerd in De Klinge, waarbij de klompenmakers, samen met enkele andere verenigingen, de meiboom dragen.

Niet op basis van het CED gesubsidieerde lokale of regionale organisatie

ICE-domein: Ambachtelijke vaardigheden

Trefwoorden: ambachtelijke techniek

Website: <http://www.deklompdeklingevzw.be>

Klompemuseum Den Eik

Identificatiecode: 000224

Biografie:

Het Klompemuseum van Laakdal bestaat sinds 1988 en werd opgericht door de vrijwilligersvereniging 'Vrienden van het museum vzw' ter herinnering aan de vele klompenmakers die Laakdal ooit rijk was. Vooral de deelgemeente Vorst was in de 19de en 20ste eeuw het regionaal centrum van de klompennijverheid. Aanvankelijk bevond het Klompemuseum zich in het oude

¹ Dit dossier werd naar waarheid samengesteld o.b.v. de door de aanvrager ingevoerde informatie in de databank www.immaterieelerfgoed.be. Alle inhoud & bijlagen zijn daar eveneens te raadplegen.

gemeentehuis van Eindhout. In 2011 verhuisde het naar een nieuwe site in Veerle, in Hoeve De Eik, meteen ook het startschot om de museumwerking te herbekijken met een sterke focus op educatie en beleving.

Collectie

Het museum toont verschillende collecties machines en klompen van klompenmakers uit de streek waaronder Fons Kenis uit Veerle. De grootste en meest volledige collectie is afkomstig van Sam Mondelaers, de oudste nog levende klompenmaker uit de Kempen (97 jaar in 2017). Sams vader, Alfons Mondelaers, startte de klompenmakerij die in het interbellum uitgroeide tot een bedrijf met 35 man personeel dat dagelijks tot 600 paar klompen per dag produceerde. Sam Mondelaers schonk het museum zowel machines als archiefstukken van het bedrijf Mondelaers.

De collectie werd in 2014-2016 geïnventariseerd, beschreven en gefotografeerd. De inventaris is een excel, maar het Klompenmuseum wil in samenwerking met erfgoedcel k.ERF de collectie graag ontsluiten in het collectiebeheersysteem van de provincie Antwerpen. Totaal aantal collectiestukken: 550 stuks. In 2017 startte het museum een project waarbij ook het archief en de boekencollectie zullen worden geïnventariseerd en zuurvrij verpakt.

Educatie en beleving

Het Klompenmuseum zet sterk in op het beleven van zowel het maken van klompen als het dragen van klompen. Op vraag en tijdens grote events zoals erfgoeddag kunnen bezoekers een demonstratie klompen maken bijwonen. In het museum vind je heel wat weetjes en opdrachten op kindermaat. Het museum heeft gidsen met een educatieve achtergrond die schoolklassen rondleiden. In 2016 kwamen er 4.300 bezoekers over de museumvloer.

Het Klompenmuseum ligt nabij een bos. Hier werd een klompenbelevingspad uitgestippeld. Kinderen en volwassenen trekken klompen aan en gaan op pad langs een hindernissenparcours. In 2016 beleefden 3.066 mensen het klompenbelevingspad.

Op grote evenementen en op vraag kunnen kinderen ook hun eigen klompen schilderen en versieren met een workshop 'pimp je klomp'.

Niet op basis van het CED gesubsidieerde lokale of regionale organisatie

ICE-domein: Ambachtelijke vaardigheden

Website: <http://www.klompenmuseum.be>

Sam Mondelaers

Identificatiecode: 000228

Biografie: Sam Mondelaers is met zijn 97 jaar de oudste klompenmaker van Vlaanderen. Hij is de laatste klompenmaker die het beroep nog professioneel beoefende. Nog steeds demonstreert hij zijn ambacht, dat hij ook doorgaf aan zijn zoon Ronny Mondelaers. Verschillende machines en ander materiaal uit zijn collectie worden in het Klompenmuseum in Laakdal getoond. Zijn werk werd ook al in verschillende films gedocumenteerd.

ICE-domein: Ambachtelijke vaardigheden

Luc Verachtert

Identificatiecode: 000227

Biografie: Luc Verachtert is vrijwillige molenaar in de stenen molen van Oelegem en een autodidact inzake heemkunde, ambachten en oude technieken. Hierin bestrijkt hij een zeer breed veld: smeden, metaal gieten, koper slaan, lederbewerking, zeilmakerij, boekbinden, touw slaan, ... Hij heeft vooral een voorkeur voor houtgerelateerde vaardigheden, waarbij hij vooral vaardig is in de klompenmakerij, boomezels (en andere houttransportsystemen), houten schroefdraad en houten waterleidingen en

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

pompen. De laatste dertig jaar volgde hij voortdurend cursussen rond manuele vaardigheden en scherpte hij zijn kennis aan door musea te bezoeken en zijn uitgebreide bibliotheek te bestuderen.

Hij is lid van de Algemene Vergadering van ETWIE.

ICE-domein: Ambachtelijke vaardigheden

Ondersteunende cultureel-erfgoedorganisatie(s)

Het MOT

<http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/378>

ETWIE – Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed

<http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/139>

Erfgoedcel Waasland

<http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/78>

Erfgoedcel k.ERF

<http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/379>

Erfgoedgemeenschap klompen

Identificatiecode: 000285

Beschrijving:

De erfgoedgemeenschap rond het klompenerfgoed bevindt zich verspreid in Vlaanderen, met belangrijke kernen in het Waasland en de Antwerpse Kempen. Vooral die regio's waren immers belangrijke centra voor de klompennijverheid. In De Klinge houdt folkloregroep De Klomp De Klinge vzw het ambacht van het klompenmaken levend. In Laakdal bevindt zich het enige museum in Vlaanderen dat volledig aan het klompenmaken is gewijd. Veel heemkundige musea en andere technische musea, zoals het MOT en het Openluchtmuseum Bokrijk, bezitten ook een deelcollectie met betrekking tot het klompenmaken, die vaak ook nog voor demonstratie-doeleinden wordt ingezet.

De actoren die actief bezig zijn rond het klompenambacht worden in detail opgelijst op de portaalsite www.klompemakerij.be (klompenmakers en klompenmusea, zowel binnen als buiten Vlaanderen) en in de kennisbank van ETWIE: <http://www.etwie.be/database/entry/klompenambacht>. In Vlaanderen is ook nog één bedrijf actief dat klompen produceert, met name de klompenmakerij Verreydt, gevestigd in Grobbendonk.

De informeel georganiseerde **werkgroep rond het klompenerfgoed in Vlaanderen** brengt de verschillende actoren in Vlaanderen samen. De gemeenschap komt sinds 2013 op geregelde tijdstippen bijeen, onder impuls van ETWIE. Deze open groep houdt zich bezig met alle aspecten van de borging van het ambacht, op basis van een aantal geïdentificeerde prioritaire noden (versterken van het netwerk rond het klompenerfgoed in Vlaanderen, overdracht van kennis en vaardigheden, collectiewaardering en -herbestemming, projecten opstarten rond de hedendaagse invulling van het klompenambacht). Het traject rond dit immaterieel erfgoed zorgt voor verbinding tussen individuen en organisaties begaan met het klompenambacht.

Gezien het lokale karakter van verschillende initiatieven rond dit ambacht, zijn ook de lokale bevolking, de lokale besturen en lokale erfgoedorganisaties deel van de erfgoedgemeenschap. Ook toeristische organisaties (lokaal/regionaal) worden vaak betrokken, gezien het toeristisch potentieel

van zo'n ambacht. Het klompenambacht heeft uiteraard ook duidelijke connecties met de andere houtambachten. In dit verband komen ook natuurorganisaties in beeld, die kunnen zorgen voor een betere kennis van hout en het gebruik ervan (zie sensibiliseringsacties). De initiatieven rond het klompenerfgoed richten zich meestal tot een breed publiek, met toch een speciale aandacht voor kinderen en scholen (zie verschillende borgingsacties).

Element immaterieel cultureel erfgoed – Het klompenerfgoed in Vlaanderen

Element identificatiecode: 000284

Beschrijving:

De klompenmakerij was ooit een belangrijke bedrijfstak die specifieke technische kennis nodig had. Veel van deze kennis is in Vlaanderen al verloren, maar er is nog steeds een dynamische erfgoedgemeenschap actief, die het de moeite waard vindt om het immateriële erfgoed rond dit ambacht te borgen. Ook het dragen van klompen is iets wat opnieuw meer gewaardeerd mag worden. Klompen hebben immers heel wat voordelen. Deze voordelen laten inzien en mensen de kans bieden om klompen te ontdekken als alternatief schoeisel, zijn doelstellingen van de gemeenschap rond het klompenerfgoed, die sinds 2013 een reeks gezamenlijke activiteiten heeft ontplooid. Nu de generatie die haar jeugd op klompen heeft doorgemaakt aan het uitsterven is en de laatste professionele klompenmakers er het bijltje bij neer leggen, vindt de gemeenschap het immers hoog tijd het erfgoed van het dragen en maken van klompen te herwaarderen.

Klompen zijn meer dan folklore. De productie van klompen op grote schaal zal wellicht nooit terugkomen naar België, maar dat wil niet zeggen dan er geen geïnteresseerden zijn om de techniek aan te leren en door te geven. Het gaat dan uiteraard om een beperkte productie, die vaak wordt gepaard aan demonstratieve doeleinden, wat een steentje bijdraagt aan de kennis van en het draagvlak voor ambachtelijke technieken.

Van het slijpen van de werktuigen over het decoreren van de klompen tot het afstellen van de klompenmakersmachines, het vergt technische kennis die nog bij een handvol mensen aanwezig is. Deze kennis doorgeven kan maar als een aantal randvoorwaarden vervuld zijn. Er moet een herwaardering voor klompen gestimuleerd worden opdat jongere mensen de zin krijgen zich met dit technisch erfgoed te gaan bezig houden. De mogelijkheden om de technieken aan te leren zijn nu beperkt en zouden door een reeks maatregelen uitgebreid kunnen worden.

Ook beheerders van klompenerfgoed (musea, heemkringen, verzamelaars) zouden enerzijds gestimuleerd moeten worden actiever met dit erfgoed om te gaan en anderzijds een forum moeten krijgen waarop ze beroep kunnen doen om hiermee aan de slag te gaan. Werktuigen en documentatie over de klompenmakerij zijn in heel wat collecties aanwezig maar de beheerders weten er niet altijd raad mee. Moeten al die klompenmakersmessen bewaard worden en zo niet, wie kan er nog iets mee doen? Is deze machine iets uitzonderlijk of zijn er zo nog meerdere in Vlaanderen? Samenwerking, afstemming en overleg tussen alle actoren is hiervoor nodig.

Net het stimuleren van deze contacten tussen de verschillende actoren vormt sinds 2012 de belangrijkste doelstelling van de initiatieven die werden genomen rond het klompenambacht. Deze initiatieven zorgden voor een aantal positieve stappen, die ook gepaard gaan met een verandering in het discours: de gemeenschap identificeert zich als erfgoedgemeenschap en benoemt haar activiteiten nu als 'immaterieel erfgoed' in plaats van 'folklore'. Een aanvraag om het element in te schrijven op de Inventaris van het Immaterieel Erfgoed is dan ook een logische stap in het proces.

Sociaal-culturele betekenis:

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

De klomp was niet weg te denken uit het dagelijkse leven van onze voorouders. De klompenmakerij beleefde een hoogtepunt in de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Maakte men de klompen oorspronkelijk nog volledig met de hand, dan namen later gespecialiseerde machines het werk grotendeels over.

Nu zijn klompen voor veel mensen iets wat ze enkel kennen van een ambachtenmarkt of een openluchtmuseum. Het wordt verbonden met folkloristische optochten of met Nederland. Het belang van klompen voor onze voorouders wordt echter meestal onderschat. Kinderen van vandaag hebben vaak nog nooit een echte klomp gezien laat staan ze gedragen. De meeste volwassenen hebben nooit klompen gedragen en slechts de ouderen mensen die op het platteland zijn opgegroeid hebben nog “echt” klompen gedragen. Een kloefkapper is in ons taalgebruik gereduceerd tot een onbeschoft, lomp iemand en het beroep van klompenmaker is zo goed als uitgestorven in Vlaanderen.

In Vlaanderen draagt niemand nog klompen. Dat zou je op het eerste zicht zeggen maar heeft al eens iemand cijfers opgezocht over de verkoop van klompen in Vlaanderen? Op straat of in de winkel zie je geen mensen op klompen maar in de moestuin of op een erf zouden het er meer kunnen zijn dan we vermoeden. Waarom draagt niemand nog klompen? In grote delen van Nederland is het voor heel wat mensen dagelijks schoeisel. Er is zelfs een erkenning als veiligheidsschoeisel waardoor het ook op de werkvloer gedragen kan worden. Klompen werden gedragen op zeilschepen, bij het klimmen op ladders... situaties waarin wij het niet zouden verwachten maar waar het wel mogelijk bleek. Misschien heeft de ondergang van de klomp meer met sociale status en menselijk opzicht te maken dan met comfort? Een eerste voorwaarde is het aanbod van goede klompen in de juiste maat, en daar wringt het schoentje. Het aanbod is zeer beperkt en je kan niet meer aan de klompenmaker vragen om de klomp wat aan te passen aan je specifieke voetvorm.

ICE-domein: Ambachtelijke vaardigheden; Sociale gewoonten, rituelen en feestelijke gebeurtenissen; Kennis en praktijken over de natuur en het universum

Trefwoorden: ambacht, ambachtelijke techniek, materiaal, muziek, carnaval, taal

Website: <http://www.klompenmakerij.be>

Borgingsmaatregelen

1. Identificatie en documentatie

Documentatie-acties klompenerfgoed in Vlaanderen

Identificatiecode: 000887

Beschrijving:

Algemeen: op het **centrale platform** www.klompenmakerij.be wordt zo veel als mogelijk documentatie rond het klompenerfgoed verzameld: boeken, foto's en films, evenementen, technieken...

De Klomp De Klinge vzw: de leden van De Klomp De Klinge vzw proberen zoveel mogelijk gegevens over de klompenmakerij te verzamelen en in kaart te brengen. Dit vraagt lezen van boeken, opzoeken in lokale archieven en inventariseren van gegevens. Het **archief** van de vzw is ondertussen erg uitgebreid en bericht op alle onderdelen van de klompenmakerij. Zowel het ambacht, de taalkundige en toeristische gegevens, inventaris van monumentjes, schilderijen, enz.

De (internationale) **klompencollectie**, in het privébezit van Eric en Chris De Keyzer-Maes, is geïnventariseerd en wordt ter beschikking gesteld van de vzw. De collectie bevat niet alleen veel

klompen van lokale klompenmakers, maar de verzameling gaat wereldwijd en omvat een aantal bijzondere stukken. In Sint-Niklaas is ook een film gemaakt waarop de vzw het auteursrecht bezit. Deze **documentaire** uit 1948 is nu digitaal gerestaureerd en kan dus op betere kwaliteit getoond worden.

Klompemuseum Den Eik: het museum bezit naast het **archief** Mondelaers, een **boekencollectie** over de Klompenmakerij ook heel wat **filmpjes** die het ambacht documenteren. Een recente opname is bijvoorbeeld het gebruik van de mallejan, een machine om boomstammen te transporteren. Deze machine staat in het museum maar er is geen ruimte om het gebruik te demonstreren, dus bood een filmpje de oplossing. Daarnaast zijn er ook verschillende opnames waarin Sam Mondelaers over het klompenambacht vertelt.

In de nabije toekomst plant het museum een boek waarin het verhaal van Sam Mondelaers zal worden opgetekend. Dit zal boek of artikel zal verschijnen in het Jaarboek dat het Klompemuseum sinds 2016 tweejaarlijks uitgeeft.

Het MOT: het MOT heeft sinds 1991 een drietalige website met meerdere online databanken zoals ID-DOC, een online-tool voor het identificeren van handwerktuigen op vorm, Red de Bakovens!, Smidstekens en de Handelscatalogi. Hiermee wil het museum geïnteresseerden een structureel antwoord bieden op hun vragen en hen tegelijk een forum bieden om interactief gegevens toe te voegen. De werktuigen van de klompenmaker zijn raadpleegbaar zowel op ID-DOC als in het repertorium van de smidstekens.

Toekomstige documentatie-acties: de komende jaren zal actief worden ingezet op de inventarisatie van het archief van de klompenmakerij Mondelaers, die een schat aan technische kennis bevat over het ambacht. Het is ook de ambitie van de werkgroep om tot een collectiewaardering van het klompenerfgoed te komen.

Effectiviteit: Het documenteren van het ambacht zorgt ervoor dat kennis die dreigt verloren te gaan, op een drager wordt bewaard.

Website:

- <http://www.klompemakerij.be>
- <http://www.mot.be/resource/Craft/klompemaker?lang=nl>

Film Sam Mondelaers

Identificatiecode: 000902

Beschrijving:

Het Klompemuseum ontwikkelde in 2014, in samenwerking met Tapis Plein, een film waarbij klompenmaker Sam Mondelaers zijn verhaal vertelt en waarin getoond wordt hoe men vroeger een 'Malle jan' gebruikte om bomen te verplaatsen. De film is vandaag een vast onderdeel van het Klompemuseum.

Effectiviteit: /

Periode: 2014

2. Onderzoek

Onderzoeksacties rond het klompenerfgoed in Vlaanderen

Identificatiecode: 000892

Beschrijving:

Op het centrale platform www.klompemakerij.be wordt een omstandige **bibliografie** bijgehouden

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

van het onderzoek rond klompenmakerij in Vlaanderen en daarbuiten, die als basis kan gebruikt worden voor onderzoek rond ieder aspect van het klompenambacht. Deze bibliografie wordt zeer regelmatig geüpdatet door initiatiefnemer Luc Verachtert.

Luc Verachtert publiceerde in 2010 een erfgoedgids over het klompenambacht in de Kempen. De geschiedenis van de klompenmakerij in het noorden van Oost-Vlaanderen wordt beschreven in een publicatie van Paul Hesters uit 1986. Diepgaand onderzoek rond het Wase klompenambacht wordt de voorbije jaren uitgevoerd door Eric De Keyzer en zijn collega's bij De Klomp De Klinge vzw. Het archief van de vzw is ondertussen erg uitgebreid en belicht alle onderdelen van de klompenmakerij. Zowel het ambacht, de taalkundige en toeristische gegevens, inventaris van monumentjes, schilderijen, enz.

In 2015 publiceerde Eric De Keyzer (De Klomp De Klinge vzw) een uitgebreide bijdrage in de Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Waasland - Publicatie: **Een geschiedenis van de Wase klompenmakerij**. Deze studie behandelt vooral het economisch belang van de klompenmakerij in het Waasland, maar er wordt ook vergeleken met het aantal studies over klompen in binnen- en buitenland.

De **taalkundige** aspecten van het klompenambacht is een bijzonder boeiend onderzoeksdomein. Enkele jaren geleden werd rond de Wase klompentaal een waardevolle thesis geschreven aan de Universiteit Gent. Interessant zijn de regionale verschillen in het benoemen van het materiaal van de klompenmaker. De voorbije jaren werd door verschillende kenners de naamgeving van de klompenmakersgereedschappen uit de databank ID-DOC van het MOT onder de loep genomen.

Wat betreft de **papieren bronnen** rond het klompenambacht, bundelde Hendrik Vandeginste (Heemkunde Vlaanderen) in 2015 de relevante archiefbronnen in een powerpoint (zie media).

Op de **onderzoeksagenda** staan nog een aantal thema's die de **komende jaren** door de gemeenschap aangepakt zullen worden: onderzoek naar populieren en wilgen vanuit historisch-ecologische invalshoek als grondstof voor het klompenambacht, onderzoek naar het totaalbeeld van de Vlaamse klompenmakerij (ook op economisch vlak, bv. invoer en uitvoer). Een concreet onderzoeksthema is ook de herkomst van de werktuigen en de machines op basis van smidsmerken, handscatalogi en andere bronnen m.b.t. bedrijven die materiaal aan klompenmakers leverden. De collectie van het MOT biedt hiervoor een goede basis.

Het is ook de bedoeling om in de toekomst via de verschillende partners onderzoek rond dit thema te blijven stimuleren.

Effectiviteit: /

Link:

<https://www.slideshare.net/heemkunde/presentatie-papieren-bronnenklomperfgoedvandeginstehendrik20151107>

Website: <http://klompenmakerij.be/klompenboeken.html>

3. Communicatie en sensibilisering

Communicatie- en sensibiliseringsacties rond het klompenerfgoed in Vlaanderen

Identificatiecode: 000889

Beschrijving:

Algemeen

www.klompemakerij.be is het **centrale platform** voor het klompenerfgoed in Vlaanderen. De facebook-pagina gekoppeld aan de website communiceert naar het brede publiek.

Specifieke acties

De Klomp De Klinge VZW: Op De Klinge is een volledige site ingericht rond 4 thema's: 1) spoorlijn Mechelen-Terneuzen, 2) de klompemaking, 3) de grens en smokkel en 4) de omringende natuur. De site trekt duizenden bezoekers per jaar, zeker veel scholen die de thema's komen bekijken. Voor kinderen is er een kinderproject De Klomp ontwikkeld: kinderen van 8 jaar laten kennismaken met het ambacht van de klompemaker aan de hand van filmfragmentjes, uitleg, demonstratie en veel praktische oefeningen (deels lerend, deels samenwerkend, deels speels). Gezien deze actie al loopt sinds 2011 en elk jaar opnieuw in de scholen op de agenda wordt geplaatst, is het succes bewezen. Dit project werd samengesteld dankzij de medewerking van De Klomp De Klinge VZW, maar in samenwerking met de Erfgoedcel Waasland en de Arteveldehogeschool in Gent. Op termijn wordt op de site een leer- en beleefcentrum opgericht, met uitgebreide aandacht voor de klompemaking met borging van veel kennis en materiaal. Dit initiatief gaat uit van de gemeente Sint-Gillis-waas in samenwerking met o.a. De Klomp De Klinge VZW, erfgoedcel Waas, Toerisme Maasland, Natuurpunt, EGTS Linieland, Natuur en Bos, VVV Hulst, heemkunde HULST en De Kluize (Sint-Gillis-Waas). De Klomp De Klinge VZW toont al gedurende meer dan 30 jaar het ambacht aan het grote publiek tijdens het Ambachtelijk Weekend, een project dat in de toekomst jaarlijks zal georganiseerd worden. Het Waasland stelt zijn ambachten te kijk en trekt duizenden bezoekers per jaar. De Klomp De Klinge vzw zorgt voor een verzamelpunt in De Klinge waar een aantal ambachtsslui (bijzondere aandacht voor houtbewerking) hun kunnen demonstreren. Uiteraard is er veel uitleg over de klompemaking.

De cultuurraad organiseert al meerdere malen een beurs voor lokale verenigingen. De Klomp De Klinge vzw doet altijd mee. De Klomp De Klinge vzw toont niet alleen zijn kunnen, maar laat de vereniging ook zien aan de buitenwereld en speelt ambassadeur voor de klompemaking in het Waasland.

Klompemuseum Den Eik: het Klompemuseum zet sterk in op het beleven van zowel het maken van klompen als het dragen van klompen. Op vraag en tijdens grote events zoals erfgoeddag kunnen bezoekers een demonstratie klompen maken bijwonen. In het museum vind je heel wat weetjes en opdrachten op kindermaat. Het museum heeft gidsen met een educatieve achtergrond die schoolklassen rondleiden. In 2016 kwamen er 4.300 bezoekers over de museumvloer. Het Klompemuseum ligt nabij een bos. Hier werd een klompenbelevingspad uitgestippeld. Kinderen en volwassenen trekken klompen aan en gaan op pad langs een hindernissenparcours. In 2016 beleefden 3.066 mensen het klompenbelevingspad. Op grote evenementen en op vraag kunnen kinderen ook hun eigen klompen schilderen en versieren met een workshop 'pimp je klomp'.

De klompemaker komt ook uitvoerig aan bod in de permanente tentoonstelling *De houtbewerking* in het **MOT**, afdeling Guldendal. Naast een opstelling van de diverse werktuigen die bij de manuele productie van klompen gebruikt worden is er een korte documentaire over het klompemaken. Dit filmpje uit 1942 laat zowel het manuele als het machinale productieproces duidelijk zien. Klompen maken ook deel uit van diverse educatieve activiteiten, gaande van een speurtocht of speelkoffer tot evenementen waar kinderen zelf hun klompenpaar kunnen afwerken. Op die manier brengt het MOT klompenerfgoed onder de aandacht bij het ruime publiek.

Om het ambacht te kunnen herlanceren, is het ook van belang dat de **grondstof** voor het maken van klompemaken beschikbaar is en blijft. In dit verband is er nood aan sensibilisering van onder meer natuurverenigingen, regionale landschappen... Sommige specifieke boomsoorten zijn immers al bijna uitgestorven. Kennis van houtsoorten en het gebruik ervan is van belang voor het voortbestaan van het klompemaken en de houtambachten in het algemeen. Hierrond worden in de **toekomst** nog sensibiliseringsacties gepland.

Effectiviteit: /

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

Link: <https://www.facebook.com/klompenmakerij/>

Website: <http://www.klompenmakerij.be>

Erfgoedgids: Klompen en klonen. blokken en holen

Identificatiecode: 000895

Beschrijving:

In 2011 publiceerde Luc Verachtert in de reeks Erfgoedgidsen van de provincie Antwerpen het boek 'Klompen en klonen. blokken en holen. Klompenambacht in de Kempen'. Deze erfgoedgids vertelt het boeiende verhaal van de klomp. Een schijnbaar eenvoudig schoeisel maar de gids laat uitvoerig zien hoe de klomp in het dagelijks leven van onze voorouders niet is weg te denken.

In een eerste deel behandelt auteur Luc Verachtert de geschiedenis van de klomp die teruggaat tot in de Romeinse tijd. Veel bronnen heeft de auteur niet vermits de originele klopen zelden of nooit de eeuwen overleefden. Nadien komt de klomp in de archeologie, de archieven en de kunst aan bod. Op het schilderij de Kinderspelen van Pieter Bruegel draagt een peuter een paar kinderklopen. Eerder een uitzondering want het is wachten tot de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw om de klop regelmatig in de kunst tegen te komen. De klompenmakerij beleefde toen een hoogtepunt en de auteur bespreekt de verschillende regio's in België en ook Europa waar klompennijverheid huisde.

Voor de provincie Antwerpen lag het zwaartepunt in Laakdal met onder andere het bedrijf van de familie Mondelaers, wiens dagproductie in de topjaren tot 600 paar kon bedragen. Maakte men eerst de klompen nog volledig met de hand, dan namen later machines het nauwkeurige werk gedeeltelijk over. Het hele productieproces wordt uitgebreid geïllustreerd en besproken. Stap voor stap legt de auteur uit hoe een klomp geboren wordt. Nadien staat hij stil bij de verschillende houtsoorten en de rijke variatie aan klopendtypen. Vele details en concrete voorbeelden vindt de lezer in het Klompenmuseum in Laakdal waar je het hele verhaal nog eens in levende lijve kan zien.

Portaalsite en sociale media klompenerfgoed

Identificatiecode: 000896

Beschrijving:

De beperkte visibiliteit van het klompenambacht op het internet werd van bij het begin van de activiteiten als een gemis beschouwd door de klompenerfgoedgemeenschap.

Eind 2015 ontwikkelde de jonge klompenmaker Tim Van Goethem daarom een nieuwe portaalsite over het klompenambacht. Op de website www.klompenmakerij.be vind je nu al heel wat informatie over klompenmakers, gereedschappen, collecties, relevante literatuur en video's... De bedoeling is dat de website nog verder wordt uitgebreid.

Geïnteresseerden kunnen het laatste nieuws rond het klompenerfgoed in Vlaanderen ook volgen via de [Facebook-pagina 'Klompenmakerij'](#).

Effectiviteit: /

Link: <https://www.facebook.com/klompenmakerij/>

Website: <http://www.klompenmakerij.be>

Klingspoor

Identificatiecode: 000901

Beschrijving:

Klingspoor is een site in De Klinge, een deelgemeente van Sint-Gillis-Waas in het Waasland, van waaruit je verschillende erfgoedthema's op een actieve manier kan ontdekken.

Naast de spoorweg, de smokkel en het bos duik je er ook in de geschiedenis van de Wase klompennijverheid.

Momenteel wordt deze site uitgebouwd tot een echt leer- en beleefcentrum, waarin uitgebreid aandacht zal gegeven worden aan de klompenmakerij, met de borging van veel kennis en materiaal. Dit grensoverschrijdende initiatief gaat uit van de gemeente Sint-Gillis-Waas, in samenwerking met o.a. De Klomp De Klinge VZW, erfgoedcel Waasland, Toerisme Waasland, Natuurpunt, EGTS Linieland, Natuur en Bos, VVV Hulst, heemkring De Kluize en heemkunde Hulst.

Effectiviteit: /

Website: <http://www.klingspoor.be>

Europees Kampioenschap handmatig klompenmaken

Identificatiecode: 000903

Beschrijving:

In 2014 vond de jaarlijkse Merodehappening plaats in Vorst-Laakdal, ooit hét Kempense mekka van het klompen maken. Samen met Nederland werd het Europees Kampioenschap handmatig klompen maken georganiseerd. In de pastorij stelde Ronny Mondelaers zijn privécollectie klompen van over de hele wereld voor.

Effectiviteit: /

Demonstraties Bokrijk

Identificatiecode: 000904

Beschrijving:

Tijdens de zomer van 2016 demonstreerde klompenmaker Ronny Mondelaers iedere zaterdag zijn ambacht in het Openluchtmuseum Bokrijk.

Effectiviteit: /

Website: <http://www.bokrijk.be>

Ambachtelijk Weekend Waasland

Identificatiecode: 000754

Beschrijving:

De voorbij jaren stond het klompenerfgoed telkens in de kijker tijdens het Ambachtelijk Weekend Waasland. De regio stelt dan zijn ambachten te kijk op een evenement dat duizenden bezoekers per jaar trekt. De Klomp De Klinge VZW zorgt voor een verzamelpunt in De Klinge waar een aantal ambachtslui (bijzondere aandacht voor houtbewerking) hun kunnen demonstreren. Uiteraard is er veel uitleg over de klompenmakerij.

Effectiviteit: /

Website: <http://www.bokrijk.be>

4. Overdracht

Overdrachtsacties rond het klompenerfgoed in Vlaanderen

Identificatiecode: 000890

Beschrijving:

Klompemuseum Den Eik: het museum geeft op vraag demonstraties, uitgevoerd door Sam Mondelaers die zijn kennis overdroeg aan zijn schoonzoon André en aan museummedewerker Marcel.

De kennisoverdracht gebeurt ook via de gidsen, die vertellen in hun rondleidingen de verhalen en kennis die ze doorverteld kregen van Sam Mondelaers. Daarnaast gebruiken de medewerkers het naslagwerkje 'De schoen van toen' als basishandleiding met veel info over het ambacht, de machines en het gebruikte gereedschap.

Op 26 mei 2013 organiseerde het Klompemuseum samen met De Merode, European Wooden Shoe Foundation en Stichting Klomp Monument (NI) het eerste Europese Kampioenschap handmatig klompen maken. Aan het kampioenschap namen klompenmakers uit Nederland, Vlaanderen en Duitsland deel met deelnemers van alle leeftijden.

De Klinge De Klomp vzw: de vzw toont al gedurende meer dan 30 jaar het ambacht aan het grote publiek tijdens het Ambachtelijk Weekend. Het Waasland stelt zijn ambachten te kijk en trekt duizenden bezoekers per jaar. De Klomp De Klinge vzw zorgt voor een verzamelpunt in De Klinge waar een aantal ambachtsslui (bijzondere aandacht voor houtbewerking) hun kunnen demonstreren en kennis overdragen. Uiteraard is er veel uitleg over de klompenmakerij.

Ronny Monderlaers en **Tim Van Goethem** zijn sinds 2014 begonnen met een project waarin Tim op vrijwillige basis in de leer gaat bij klompenmaker Ronny Mondelaers.

In de **toekomst** wil de erfgoedgemeenschap gerichter acties ondernemen om de kennis rond de schildertechnieken van klompen te borgen, naast de technische kennis nodig om de machines voor de machinale klompenmakerij te bedienen.

Effectiviteit: /

Overleg landelijke werkgroep klompenerfgoed

Identificatiecode: 000907

Beschrijving:

De informeel georganiseerde **werkgroep rond het klompenerfgoed in Vlaanderen** brengt de verschillende actoren in Vlaanderen samen. De gemeenschap komt sinds 2013 op geregelde tijdstippen bijeen, onder impuls van ETWIE. Deze open groep, waar alle geïnteresseerden welkom zijn, houdt zich bezig met alle aspecten van de borging van het ambacht, op basis van een aantal geïdentificeerde prioritaire noden (versterken van het netwerk rond het klompenerfgoed in Vlaanderen, overdracht van kennis en vaardigheden, collectiewaardering en -herbestemming, projecten opstarten rond de hedendaagse invulling van het klompenambacht). Het traject rond dit immaterieel erfgoed zorgt voor verbinding tussen individuen en organisaties begaan met het klompenambacht.

Het belang van deze overlegstructuur mag niet onderschat worden. Tot 2013 kenden de verschillende actoren elkaar nauwelijks, terwijl ze toch met dezelfde uitdagingen te kampen hadden. Door de erfgoedgemeenschap op geregelde basis samen te brengen, werd de basis gelegd voor een platform voor uitwisseling van kennis en expertise. Door elkaars werking beter te leren kennen, konden nieuwe initiatieven genomen worden. Gezien de omvang van de erfgoedgemeenschap gaat het dan niet zozeer om grootschalige projecten. Toch is nu al duidelijk dat de toegenomen samenwerking en overleg zijn vruchten afwerpt.

Naast de platformfunctie voor kennisuitwisseling, zorgden de initiatieven er ook voor dat het immaterieel-erfgoeddiscours in toenemende mate ingang vond bij de gemeenschap. Het ambacht

van het klompenmaken wordt dan ook niet langer gezien als folklore, maar als een vorm van levend, immaterieel erfgoed. De intensifiëring van de contacten met de klompenmakers in het buitenland (o.a. in Nederland, waar het ambacht al enkele jaren geleden werd toegevoegd op de nationale inventaris van het immaterieel erfgoed), droeg hier zeker toe bij.

Een aantal plannen voor de toekomst worden toegelicht bij het overzicht van de borgingsacties. Het gaat hierbij niet om ambitieuze projecten. De voornaamste doelstelling blijft om elkaar te ontmoeten en de vruchten te plukken van het delen van ervaringen en kennis. Bij de borgingsacties wordt grotendeels gefocust op de initiatieven van de belangrijkste spelers. Dit neemt echter niet weg dat ook in kleinere musea, heemkringen... heel wat initiatieven worden genomen om dit erfgoed te borgen. Vaak gaat het dan echter om een structurele werking, waarop de werking van de werkgroep inhoudelijk en praktisch ook een positieve invloed heeft. Zo woonden maar liefst dertig mensen van heel wat verschillende organisaties en musea de vormingsnamiddag 'Van avegaar tot zoolmes' in 2015 bij. De activiteiten van al deze organisaties komen in beeld via de portaalsite [klompemakerij.be](http://www.klompemakerij.be). en de ETWIE-kennisbank, en werden hier dan ook niet gerepliceerd, hoewel dit mogelijk een vertekend beeld van de dynamiek in de erfgoedgemeenschap geeft.

De initiatieven van de erfgoedgemeenschap de voorbije jaren hebben nooit tot doel op zich gehad om het klompenerfgoed op de inventaris van het immaterieel erfgoed te plaatsen. Doorheen de bijeenkomsten bleek dit weliswaar een interessant perspectief, maar niet noodzakelijk een prioriteit na te streven doelstelling (zie vergaderverslagen). De actieve werking rond dit immaterieel erfgoed van de voorbije jaren zorgde er echter voor dat een erkenningsaanvraag een logische stap werd, waaraan alle partners met enthousiasme meewerkten.

Effectiviteit: /

Periode: 1 januari 2013 tot 15 mei 2017

Website: <http://www.klompemakerij.be>

Bijlagen:

- 131211_klompens_verslag
- 140402_klompens_verslag
- 150310_klompens_verslag
- 161114_klompensoverleg_verslag

Vorming: van avegaar tot zoolmes

Identificatiecode: 000906

Beschrijving:

Meer dan dertig geïnteresseerden zakten op zaterdag 7 november 2015 af naar het MOT in Grimbergen om deel te nemen aan de vormingsnamiddag 'Van avegaar tot zoolmes', georganiseerd in het kader van in 2013 geïnitieerde samenwerking binnen de klompengemeenschap. Tijdens deze dag konden erfgoedbeheerders hun kennis over de klompemakerij en het klompenerfgoed in Vlaanderen bijspijkeren.

In het eerste gedeelte van de namiddag stonden enkele presentaties op het programma. Eric De Keyzer, drijvende kracht achter folkloregroep De Klomp uit De Klinge, gaf eerst een boeiende inleiding over de geschiedenis van het klompenambacht in Vlaanderen en het roerende erfgoed van de klompemakerij. Hij gaf ook enkele aandachtspunten mee voor het behoud en beheer van dit erfgoed. In een tweede presentatie besprak Hendrik Vandeginste (Heemkunde Vlaanderen) de papieren bronnen die meer licht kunnen werpen op de geschiedenis van de klompemakerij. Tussendoor werden ook twee interessante filmpjes vertoond: een historische film uit de collectie van het MOT en een recent door het Laakdalse Klompemuseum gedraaide film over het ambachtelijk vellen en transporteren van een boom.

Voor het tweede gedeelte van de vorming verhuisden de deelnemers naar het binnenplein van het museum, waar de leden van folkloregroep De Klomp hun materiaal hadden uitgesteld. Alle

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

deelnemers konden met hun vragen terecht bij de aanwezige klompenmakers, en er werd heel wat kennis uitgewisseld. Zelfs de 96-jarige klompenmaker Sam Mondelaers demonstreerde zijn kunde.

Effectiviteit: /

Scholenproject klompenerfgoed De Klinge

Identificatiecode: 000897

Beschrijving:

Folkloregroep De Klomp heeft in samenwerking met Erfgoedcel Waasland een educatief project uitgewerkt over de klompenmakerij voor kinderen uit de tweede graad lager onderwijs. Het hele opzet van het doe-evenement op de site van het Klingspoor in De Klinge bestaat erin de leerlingen zoveel mogelijk zelf te laten ontdekken en experimenteren.

Na een korte interactieve inleiding door klompenmakerszoon 'KLaas OMPEN' én een korte demonstratie van de klompenmaker, worden de leerlingen uitgedaagd om in groepjes het technisch proces en de daarvoor gebruikte materialen te leren kennen. Kinderen kunnen in klasverband na afspraak het project bezoeken.

Effectiviteit: /

Website: <http://www.klingspoor.be/klomp/op-je-klompen>

Klompenbelevingspad Den Eik

Identificatiecode: 000898

Beschrijving:

Sinds 2011 kun je in het bos achter Klompenmuseum Den Eik in Laakdal zelf achterhalen hoe het voelt om op klompen te lopen. Het klompenbelevingspad is zo'n 900 meter lang en bestaat uit verschillende materialen. Elke ondergrond geeft een ander geluid en gevoel. Uiteraard stap je over het pad met échte Laakdalse klompen aan je voeten.

In 2015 werd het klompenbelevingspad volledig vernieuwd.

Effectiviteit: /

Periode: 2015

Link: <https://www.youtube.com/watch?v=B1tAJ0e58Wo>

Website: <http://www.klompenmuseum.be/klompenbelevingspad.htm>

5. Herlanceren

Herlanceringsacties rond het klompenerfgoed in Vlaanderen

Identificatiecode: 000893

Beschrijving:

Het herlanceren van een ambacht dat economisch amper of niet meer leefbaar is, brengt grote uitdagingen met zich mee. De klompengemeenschap is zich daar zeer bewust van en **engageert** zich verder om minstens één keer per jaar bij elkaar te komen om onder meer activiteiten goed met elkaar af te stemmen. Daarnaast wil de gemeenschap specifiek rond herlancering van het ambacht kijken of het mogelijk is een project op te starten waarbij **moderne schoenontwerpers** de dialoog aangaan met het klompenerfgoed.

Een hedendaagse relevantie van klompen is zowel te zoeken in het **product** als in het **proces**. Wat

het product betreft, worden er nu bijvoorbeeld nog klompen gemaakt als souvenir, als tuinschoeisel... Ook nemen sommige hedendaagse ontwerpers aspecten van de klomp mee in hun ontwerpen. Daarnaast hebben klompen ook een orthopedische waarde.

Interessanter voor de erfgoedgemeenschap zijn de mogelijkheden op het vlak van het 'proces'. Het maken en werken met de handen is weer erg populair, en daarop spelen ook de klompenmakers in. Interessant is dat het klompenambacht een zeer 'duidelijk' ambacht is om handenarbeid en techniek te illustreren. Daarnaast zijn klompen zeer 'belevingsvol'; ze spelen in op de zintuigen (geur van het hout, gevoel om hout te dragen).

Enkele interessante voorbeelden:

- Het scholenproject in De Klinge, waarbij jongeren op een speelse manier in contact worden gebracht met het ambacht
- Inleefspelen in Bokrijk, waarbij men ook klompen kan aandoen
- Klompenbelevingspad Laakdal
- Hedendaagse linken: vb. ontwerpster Ellen Verbeek die schoenen met houten zolen maakt

Interessant is ook dat er links zijn met het dragen van klompen in andere vormen van immaterieel erfgoed. Daarvan zijn de Gilles van Binche een mooi voorbeeld. De Gilles hebben recent een reeks machines uit Vlaanderen opgekocht, met de bedoeling om zelf de eigen klompen te kunnen maken. Dit blijkt echter niet zo evident om in de praktijk te brengen. Het is dus van belang dat ook de kennis van het bedienen van deze klompenmakersmachines bewaard blijft.

Wat betreft het **dragen** van klompen, is eerder al op een aantal voordelen en kansen gewezen. Er bestaat momenteel echter geen cijfermateriaal over dit aspect. Vanuit de werkgroep klompenerfgoed werd in 2017 gestart met een klein onderzoek hierrond. Bedoeling is om informatie in te winnen over de afzetmarkt, onder meer bij klompenmakerij Verreydt, het laatste bedrijf dat klompen produceert in Vlaanderen.

Effectiviteit: /

Klompencerace Oelegem

Identificatiecode: 000905

Beschrijving:

In de beginjaren van de Bluegrass muziek, werd er vaak op een specifieke wijze gedanst, "Clog dancing" genaamd. Hierbij werd het schoeisel, houten schoenen, met de hiel of tenen tegen elkaar of op de grond getikt. Vandaag de dag zijn de houten schoenen, "klompen", nog zeldzaam terug te vinden binnen de dans. Ook in het dagelijks leven worden houten klompen bijna niet meer gedragen.

Om de traditie van het dragen van klompen nieuw leven in te blazen, organiseert men in Oelegem sinds 2015 een heuse Klompencerace door de straten van het dorp. De eerstvolgende editie vindt plaats op 16 juni 2017.

Periode: 2015 ; 16 juni 2017

Website: <http://lcbf.be/klompencerace/>